

RO-da işe kabul edilmegiň tertibi we şertleri

IŞLEMEK WE DYNÇ ALYŞ WAGTY

➤ Adaty iş wagty

- Doly-iş wagty - bir günde 8 sagat (5 günläp) we bir hepdede 40 sagat
- Aňryçäk dowamlylygy - hepdede 48 sagat, artykmaç iş wagty hem hasaba alynanda;
- Eger 4 aýlap hepdelik ortaça iş wagty aňryçäk 48 sagat bolsa, aňryçäk dowamlylygy üýtgedilip bilner.
- Günlük 12 sagatlyk iş wagtyndan soň 24 sagatlyk dynç alyş bolar.

➤ İş wagtyndan artykmaç iş

- İş wagty > 40 sagat/hepde
- Aňryçäk iş wagtyndan artykmaç işlemek **gadagan edilen** (adatdan daşary zerurlyk ýüze çykmaryk bolsa);
- İş wagtyndan artykmaç iş, iş tamamlanandan 90 senenama güninden soň tölenen sagatlar bilen kompensirlenýär.
- Boş wagtlary kompensasiýanyň çäklerine girizmeklik mümkin däl = aliment ≥ esasy aýlyk hakynyň 75 % möçberi, artykmaç iş wagtynyň dowamlylygyna laýyk gelýär.

➤ Gijeki iş

- 22.00 - 6.00 aralygynda ýerine ýetirilen iş
- Gijeki işi ýerine ýetirýän işgär:
 - aýlyk iş wagtynyň azyndan 30% -i möçberde;
 - günlük iş wagtynyň azyndan 3 sagady;
- Adaty iş wagty gündelik 8 sagatdan köp bolmaly däldir (hepdelik dynç alyş şerti bilen aňryçäk dowamlylygy 3 senenama aýy bolan salgylanma döwri boýunça hasaplanan)

➤ Gijeki işçiler peýdalanyp biler:

- esasy aýlyk haky üýtgemezden, olaryň iş sagatlarynyň adaty iş sagatlaryndan bir sagat azaldylmagy;
- Gijeki iş töleginiň her sagat üçin tölenýän mukdarynyň esasy aýlyk hakynyň 25 %-i bolmagy;
- Göwreli, täze dogran we emdirýän aýallar gijeki işi ýerine ýetirmeklige mejbur edilip bilinmez.

➤ Döwürleýin dynç alyş

Günortanlyk arakesmesi

- gündelik iş wagty > 6 sagat = naharlanma we beýleki arakesmeler bilen bilelikde;
- arakesmeler gündelik adaty iş wagtynyň dowamlylygyna degişli edilmeyär.

Gündelik dynç alyş

- Iki günüň aralygynda → dynç alyş yzygiderli 12 sagatdan az bolmadyk iş wagtyndan soň;
- smena işi → smenalaryň arasy azyndan 8 sagat;
 - Smena işi - bellenen tertipde, işgärler şol bir işde bir-birleriniň ýerine geçýärler.

Hepdelik dynç alyş

- Hepdelik dynç alyş - yzygiderli 48 sagatdan soň, adatça Şenbe we Ýekşenbe
- Beýleki günlerde hepdelik dynç alyş = hepdelik aliment;
- 14 senenama günine çenli dowamly işjeňlik = jemi dynç alyş + esasy aýlyk hakynyň 150 %-i möçberinde kompensasiýa.

Jemgyýetçilik baýramçylyklary

- Jemgyýetçilik baýramçylyklary bular:
 - ✚ 1-nji we 2-nji ýanwar;
 - ✚ 24-nji ýanwar - Kinýazlyklaryň bileleşigi;
 - ✚ Pasha baýramynyň birinji we ikinji güni;
 - ✚ 1-nji maý - Işçiler güni;
 - ✚ 1-nji iýun - Çagalar güni;
 - ✚ Pentikost baýramynyň birinji we ikinji güni;
 - ✚ 15-nji awgust - Meryemiň arşa kabul edilmegi;
 - ✚ 30-njy noýabr - Keramatly Andrew apostoly;
 - ✚ 1-njy dekabir-Milli gün;
 - ✚ 25-nji we 26-njy dekabir - Täze ýyl baýramçylygynyň birinji we ikinji güni;
 - ✚ 3 ýyllyk dini baýramçylyklaryň her biri üçin iki gün, bu hili kültleriň resmi taýdan Hiristiýan-däl dinleri ykrar etmesi
- Dynç alyş ýok = adaty iş wagtlarynda ýerine ýetirilýän iş bilen gabat gelýän esasy aýlyk hakynyň azyndan %100-i möçberinde töleg.

ÝYLLYK RUGSAT

- Tölegli ýyllyk rugsat ähli işgärler üçin kepillendirilýär;
- Iň az dowamlylygy - 20 iş güni;
- Ýyllyk rugsat döwrüne, jemgyýetçilik baýramçylyklary üçin bellenen tölegli dynç alyş günleri degişli däldir;
- Ýarawsyzlyk rugsady; enelik rugsady, enelik töwekgelçiligi rugsady we näsag çaga seretmek rugsady iş döwri hasaplanýar;
- Galan dynç alyş her ýyl alynmalydyr. Mümkün bolmadyk ýagdaýynda, iş beriji işgäriň her ýyl dynç almaga hukugy bolan we ony almadyk ýylyndan başlap 18 aýyň dowamynda alynmadyk rugsadyny bermäge borçludur;
- Işgär ýyllyk rugsadyny öz islegi bilen almaga borçludur;
- Töleg kompensasiýasy - diňe zähmet şertnamasy ýatyrylan ýagdaýynda;
- Agyr, howply ýa-da zyýanly şertlerde işleýän işgärler, körler, beýleki maýyplar we 18 ýaşa çenli ýaşlaryň, 20 iş gününden soň azyndan 3 iş güni möhletinde goşmaça rugsady almaklyga hukugy bardyr;
- Obýektiv sebäplere görä işgäriň haýyşy boýunça rugsat kesilip bilner; Iş beriji ähli degişli çykadjylary bilen işgäri ýyllyk zähmet rugsadyndan yzyna çagyryp biler;
- Ýyllyk zähmet rugsadynyň alimenti, rugsatdan öňki üç aýyň ortaça aýlyk hakynyň möçberiniň dynç alyş günlerine köpeldilmegi bilen kesgitlenilýär.

TÖLEG

Aýlyk haky boýunça işgäriň zähmet şertnamasyna laýyklykda ýerine ýetirýän işi göz önüne tutulýar we iş beriji bilen işgäriň bilelikdäki ylalaşygy netijesinde kesgitlenilýär.

Aýlyk haky kanuny bolmalydyr we aşakdakylary öz içine almalydyr: esasy aýlyk haky, aliment, bonuslar we beýleki goşmaçalar.

Iş beriji aýlyk hakynyň umumy möçberiniň azyndan iň pes milli aýlyk hakyna deň bolmagyny kepillendirmäge borçludur.

Iş berijiniň iýmit, ýaşayyş jaýy ýa-da başga desgalar bilen üpjün edýän işgärleri üçin, ýerine ýetirilen işler üçin kesgitlenen puluň mukdary kanun tarapyndan göz önünde tutulan umumy aýlyk möçberiniň iň pes derejesinden az bolup bilmez.

2022-nji ýylyň 01-nji ýanwaryndan başlap, aýda ortaça 167,333 sagat/aý, ýagny, 15,239 lei/sagat aňladýan adaty iş wagty üçin **tölegde kepillendirilen iň pes milli umumy aýlyk haky 2.550 RON** bolýar.

- 2028-nji ýylyň 31-nji dekabryna çenli, gurluşyk pudagy üçin, tölege kepillendirilen iň pes milli umumy aýlyk haky, 167,333 sagat/aý iş wagty üçin, bonuslar we beýleki goşmaçalar degişli bolmazdan, ortaça iň az 3.000 RON /aý bolar.

Aýallar bilen erkekleriň arasynda deň mümkinçilikler we gatnaşyklar

- Zähmet gatnaşyklarynda erkekler bilen aýallaryň arasynda deň mümkinçilikler we gatnaşyklaryň bolmagy, diskriminasiýa ýol bermezligi aňladýar:
 - ✓ zähmete ýa-da çäreler bolan saýlama erkinligi;
 - ✓ deň derejeli iş şertlerinde deň derejeli girdeji gazanmak;
 - ✓ islendik iýerarhiýa we hünär derejesinde ýokarlandyrylmak;
 - ✓ işden çykarylma şertleri hem degişli bolmak bilen iş şertlerinde saglyk we howpsuzlyk düzgünlerine laýyk gelyän zähmet we iş şertleri;
 - ✓ tölege degişli bolmadyk ýeňillikler, şeýle hem döwlet we hususy jemgyýetçilik üpjünçilik shemalary;
 - ✓ iş berijiler guramalary, kärdeşler arkalaşyklary we hünär guramalary we olaryň bähbitleri;
 - ✓ jemgyýetçilik bähbitleri we hyzmatlary
- Jyns diskriminasiýa diýilip kesgitlenen islendik hereketiň önüni almak we ýok etmek üçin iş beriji aşakdakylara borçludur:
 - ❖ Edaranyň we guramalaryň iş kadalary we içerki düzgünleriniň işgärleriň, aýallaryň we erkekleriň arasynda islendik görnüşdäki iş gatnaşyklarynda, şol sanda guramadaky jynsa esaslanýan diskriminasiýany gadagan edýän düzgünleri girizmek we işgärler babatda deň mümkinçilikleriň bolmagyny üpjün etmek;
 - ❖ kemsidiji şertler, gorkuzma, duşmançylyk, kemsitme ýa-da kemsidiji şertler döretmek bilen beýleki işgärleriň şahsy mertebesini peseldýän işgärler üçin kanun tarapyndan göz önünde tutulan şertlerde düzgün-nyzam temmelerini girizmek;
 - ❖ iş gatnaşyklarynda aýal-gyzlaryň we erkekleriň deň mümkinçilikliklerine hormat goýmak hem-de olara deň hukukly garamak barada işgärleri habarly edip durmak;
 - ❖ erkekler bilen aýallaryň arasynda habar berlen dessine deň mümkinçilikler we çemeleşmeler baradaky kanunlaryň ulanylmagy we ýerine ýetirilmegi üçin jogapkär döwlet edaralaryny habarly etmek;
 - ❖ iş gatnaşyklarynda belli bir jynsa degişli bolan adamlary deňmümkinçiliksiz ýagdaýa getirýän amallaryň iş beriji tarapyndan diskriminasiýasy gadagan ediler;
 - ❖ enelik diskriminasiýa üçin esas bolup bilmez.

Iş ýerinde eneligi goramak

- İş beriji işgäriň göwreliligini gizlin saklamaga borçly;
- Göwrelilik işgäriň doly aýlygynyň möçberini üýtgetmezden adaty iş wagtynyň dördten bir bölegine çenli azaldylmagyna hukugy bardyr;
- İş berijiler, emdirýän işgärlerine, iş sagatlarynyň dowamynda, çaga bir ýaşayança çenli, her biri bir sagatdan ybarat bolan umumy iki sagatlyk emdirmek üçin arakesme bermeklige borçludur. Emdirme arakesmeleri, adaty iş güniniň dowamlylygynyň iki sagat/günde azaldylmagy görnüşinde hem berlip bilner. Arakesmeler we adaty iş gününüň dowamlylygynyň azaldylmagy aýlyk hakyny azaltmaýar;
- Göwrelilik işgär, täze çaga dogran we emdirýän işgär bolmak bilen ol gije işlemeklige mejbur edilip bilinmez.

- İş berijiniň aşakdaky ýagdaýlarda işgäriň işini ýa-da berilýän hyzmatlary bes etmegi **gadagan edilýär**:
 - göwreli işgäriň, täze dogran işgäriň we emdirýän işgäriň fiziki ýagdaýy bilen gönümel bagly bolan sebäpler boýunça;
 - dogurma töwekgelçiligi sebäpli rugsatda bolan işgär;
 - çaga dogurmak rugsadynda bolan işgär;
 - çagasynyň 2 ýaşyna çenli ýa-da maýyp çaga bolsa 3 ýaşyna çenli hossarlyk rugsadynda bolan işgär;
 - 7 ýaşdan kiçi bolan näsag çaga seretmek rugsadynda ýa-da şol bir wagtyň özünde şol bir ýerde bolan maýyp çaga 18 ýaşyna çenli seretmek rugsadynda bolan işgär.
- İş bes etmek baradaky gadaganlyk, kanuny taýdan üýtgedip gurmak, iş berijiniň ýatyrylmagy ýa-da bankrot bolmagy sebäpli işden aýrylan halatlarynda ulanylmaýar.

Kämillik ýaşyna ýetmedikler üçin gorag çäreleri we iş şertleri

- Adam 16 ýaşyna ýetende iş ukybyna eýe bolýar;
 - **15 ýaşyndan kiçi** bolan adamlary işe almaklyk **gadagan edilýär**;
 - Adamlar, beden taýdan ösmegine, başarnyklaryna we bilimlerine laýyk gelýän işler üçin **ene-atasynyň ýa-da kanuny wekilleriniň razyçylygy bilen 15 ýaşynda** işgär hökmünde zähmet şertnamasyny baglanyşyp biler.
- 15 ýaşly kämillik ýaşyna ýetmedikler üçin **ene-atalaryň ýa-da kanuny wekilleriniň 16 ýaşyna çenli razyçylygyny yzyna almagy, zähmet şertnamasynyň awtomatiki ýatyrylmagyna getirer**;
- Agyr, zyýanly ýa-da howply işlere kabul edilmeklige 18 ýaşy doldurylandan soň rugsat edilýär.

Iş wagty

- İş wagtynyň dowamlylygy **6 sagat/gün we 30 sagat/hepde**;
- 18 ýaşdan kiçi bolan adamlar **iş wagtyndan artykmaç işläp bilmeyär**;
- 18 ýaşdan kiçi bolan adamlar **gijeki işleri ýerine ýetirip bilmeyär**;
- Eger gündelik wagtynyň dowamlylygy 4 ýarym sagatdan köp bolsa, 18 ýaşdan kiçi bolan işgärler azyndan 30 minut naharlanma arakesmesini almalydyr;
- 18 ýaşdan kiçi bolan işgärler azyndan 3 gün **artykmaç ýyllyk rugsat** almalydyr.

Aýlyk möçberi iň pes milli umumy aýlyk hakyna deň bolmalydyr;

16-18 ýaş aralygyndaky **iş öwrenijileriň** kämillik ýaşyna ýetmedikleriň iş şertlerine laýyk gelýän **iş öwrenijilik şertnamasy** bolmaly.

Kämillik ýaşyna ýetmedik adamlaryň işe alynmagy ýa-da kämillik ýaşyna ýetmedikleriň iş tertibine degişli kanuny düzgünleri bozýan görnüşde ulanylmagy jenaýat jogapkärçiligini döredýär we 3 aýdan 2 ýyla çenli azatlykdan mahrum edilmek bilen jezalandyrylýar ýa-da jerime salynýar.